

Araştırma Makalesi • Research Article

Gelir Eşitsizliği, Refah ve Mutluluk*

Income Inequality, Well-Being and Happiness

Simla Güzel^{a,**}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Namık Kemal Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, 59030, Tekirdağ/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-5249-8873

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 20 Haziran 2017

Düzeltilme tarihi: 01 Kasım 2017

Kabul tarihi: 08 Kasım 2017

Anahtar Kelimeler:

Eşitlik
Refah
Mutluluk

ÖZ

Dünyada gelir eşitsizliğinin artması, büyüme, yaşam memnuniyeti, mutluluk ve gelişme konuları açısından eşitliğin öneminin, tartışmaların temel konusu haline gelmesine neden olmuştur. Eskiden mutluluk konusu sadece psikoloji bilimi altında incelenirken, son zamanlarda ekonomi ile de ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Gelir dağılımında adalet olması, yoksulluğu azaltarak sürdürülebilir bir kalkınma sağlar. Bu da bir toplumun refah seviyesinin artırılmasının en önemli koşuludur. Bu çalışmada da refahın ve mutluluğun gelir eşitsizliğinden ne şekilde etkilendiği literatür araştırmasına dayalı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. OECD ülkelerinde gelir eşitsizliğini belirlemede kullanılan Gini katsayısı ve mutluluk endeksleri incelendiğinde, gelir dağılımı eşitsizliğinin az olduğu ülkelerde mutluluk ve refah seviyesinin de daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFO

Article history:

Received 20 June 2017

Received in revised form 01 November 2017

Accepted 08 November 2017

Keywords:

Equality
Welfare
Happiness

ABSTRACT

Deepening inequality has become the subject of intense debates, particularly on growth, life satisfaction, happiness and development in world. In the past, happiness was studied only under the conscience of psychology, but recently it has begun to be associated with the economy. Income equality which is a precondition for increasing the level of wealth lowers poverty and ensures sustainable development. And this study aims to determine well-being and happiness indicators related to literature. When Gini coefficient that is used to determine income inequality and happiness index are examined in OECD countries, in generally happiness level is higher if income inequality is low.

1. Giriş

Ülkeler sadece ekonomik büyüme konusuna önem verdiklerinde toplumun refahını göz ardı edebilmektedirler. Refahın ve refahın içerdiği mutluluğun artırılması, ekonomik gelişme için gereklidir. Refah devleti anlayışı ile birlikte mutluluk konusuna verilen önem de artmaya başlamıştır.

Daha önceden, mutluluk konusu sadece psikoloji bilimi altında inceleniyorken yakın dönemden itibaren “mutluluk ekonomisi” olarak iktisat alanında da incelenmeye başlamıştır. Her ne kadar tanımlanması zor olsa ve toplumlara, inançlara, kültürel yapıya göre farklılık gösterse

de en genel anlamda bireylerin istedikleri yaşantıya sahip olması olarak nitelendirilebilecek olan mutluluğa erişmek, insanların nihai bir amacı olarak görülmektedir. Eskiye nazaran ortalama yaşam beklentisinin ve standartlarının artması, mutluluğa yönelik olarak yapılan çalışmalarda artışa neden olurken, bu konunun özellikle iktisat alanında incelenmesi önem taşımaktadır. Ülkelerde mutluluk seviyesinin artırılması için, mutluluğun nelerden etkilendiği belirlenmelidir. Bireysel anlamda mutluluk, çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Bunlar; gelir, sağlık, aile ve arkadaş çevresi, kurumsal ve sosyal açıdan edindikleri faydalar şeklinde sayılabilir. Bununla birlikte, kişilerin genetik özellikleri, yaşama başlarken sahip oldukları

* Bu çalışma, 20-21 Mayıs 2017 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen International Congress of Management Economy and Policy adlı kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: simlaguzel@nku.edu.tr

avantajlar da hayata bakış açılarını, dolayısıyla mutluluk seviyelerini etkilemektedir. Kişilerin yoksulluğu ile gelir ve servet eşitsizlikleri de mutluluğu etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır.

Bu doğrultuda kişilerin gelir seviyesinin yanında bugün dünyanın en önemli sorunlarından olan gelir dağılımında adaletin sağlanmasının da çok önemli olduğu söylenebilir. Eşitliğin sağlanması, ahlaki bir zorunluluk olmasının yanında özellikle yoksul kesim için, sosyal bütünlük, refah ve istikrarlı bir ekonomi için de çok önemli bir gerekliliktir. Gelir eşitsizlikleri, ekonomik krizlerin de temel sebeplerinden olup, refahı olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Çalışmanın ilk bölümünde, refah ve mutluluk kavramları üzerinde durulmuş ardından konuya ilişkin literatüre yer verilmiştir. Daha sonra, gelir dağılımında adaletin mutluluk üzerindeki etkisi araştırılarak son bölümde sonuç kısmına yer verilmiştir.

2. Refah ve Mutluluk Kavramları

Refah seviyesinin ülkelerde, bölgelerde veya farklı demografik özelliklere sahip olan gruplarda değişiklik göstermesi ve bunun nedenleri iktisatçılar tarafından uzun zamandır araştırılan bir konudur. Bir toplumun refahının artırılması ülkelerin öncelikli hedefleri arasında yer almaktadır. Refahın ve yaşam kalitesinin artırılması, ekonomik gelişme için gereklidir. Refah, yaşam kalitesi, mutluluk, memnuniyet, yararlılık veya iyi bir yaşantıya sahip olma gibi kavramlar birbiri ile yakın ilişkiye sahiptir (Helliwel vd., 2016: 9). Öncelikle refahı açıklamak adına, refahın kelime anlamından başlamak yararlı olacaktır. Oxford sözlüğünde refahın anlamı; i) iyi oluş, mutluluk, sağlık ve bolluk (kişisel veya toplumsal anlamda); ii) Devletten finansal destek sağlama şeklinde belirtilmektedir (Greve, 2008: 51). Refah, bu kelime anlamlarından yola çıkılacak olursa, kişilerin arzu ettiği yaşantıya sahip olması durumu olarak ifade edilebilir.

Refahın da içerdiği mutluluğun; felsefe tarihinde, insan yaşamının en önemli motivasyon kaynağını oluşturduğunu söyleyebiliriz (Diener, 1984: 542). Geçtiğimiz 30 yılda mutluluk konusu sadece psikoloji bilimi altında inceleniyorken yakın dönemden itibaren iktisatçıların da ilgisini çekmeye başlamıştır. Mutluluk konusuna ilişkin birçok bilimsel araştırma yapılması bu konuda gelişmeler yaşanmasına neden olmuştur (Helliwel vd., 2016: 10, Frey ve Stutzer, 2001: 3).

Bir bireyin mutluluğunu ve buna çok yakın bir kavram olan yaşam kalitesini; gelir, sağlık, sosyal çevre ve kişinin kurumsal ve sosyal açılardan edindiği faydalar belirlemektedir. Bireyin mutluluğu, yaşamındaki en önemli amaçlarından ve herkes mutlu olmak için yaşar. Mutluluk en genel tanımı ile kişinin yaşamını kendi değerlerine göre dolu, anlamlı ve huzurlu bir şekilde algılama sürecidir. (Frey ve Stutzer, 2001: 1).

TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması'nda, mutluluğun demografik, ekonomik, fiziksel ve sosyal çevre, içinde yaşanılan ülkenin durumu gibi yaşam koşullarını belirleyen bileşenlerin sonucunda oluştuğu belirtilmektedir (TUIK, 2016).

İktisatçıların mutluluk konusuna önem vermeleri ve bu konuda araştırma yapmalarının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Öncelikle, ekonomik politikaların oluşturulması açısından mutluluğun önemli olduğu söylenebilir. Mikro düzeyde pareto-optimal bir yaklaşım oluşturmak her zaman mümkün olmamaktadır. Kamu politikaları oluştururken işsizlik ve enflasyon arasındaki denge göz önünde bulundurulmalıdır. İkincisi, kurumsal kalite ve sosyal sermaye gibi kurumsal koşulların iyi bir şekilde oluşturulmasının mutluluk üzerinde etkisinin olmasıdır. Mutluluk konusunun araştırılmasının bir diğer sebebi de subjektif açıdan iyi oluşun ne olduğunun anlamaya çalışılmasıdır (Frey ve Stutzer, 2001: 1-2).

Ekonomik açıdan mutluluk, refah iktisadı ve kalkınma iktisadı alanları altında incelenmektedir. Günümüzde ise; bu alanların dışında mutluluk ekonomisi adı altında, bir toplumun mutluluğunun nelerden etkilendiği ve mutluluğun artırılmasına yönelik uygulanacak politikalar gibi konular çalışılmaktadır (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 56-57). Bu durumda kişilerin yaşam standartlarından memnun olmasını ve bir bireyin diğerinden daha mutlu olmasını etkileyen faktörlerin neler olduğu soruları akla gelmektedir (Böhnke ve Kohler, 2008: 5). Kişilerin yaşam kalitesini, gelir, sağlık, aile ve arkadaş çevresi, kurumsal ve sosyal açıdan edindikleri faydaların etkilendiği düşünülmektedir. Kişilerin genetik özellikleri, yaşama başlarken sahip oldukları avantajlar da yaşama bakış açılarını ve buna bağlı olarak mutluluk düzeylerini etkileyen önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle de aynı ortama ve koşullara sahip olan bireylerin mutluluk seviyeleri birbirinden farklı olabilmektedir. Sosyal açıdan kişilerin refahını olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri de kişilerin yoksulluğu ile gelir ve servetten aldıkları pay ve toplumun bu açıdan yaşadığı eşitsizliklerdir (Helliwel vd., 2016: 9).

Kişilerin mutluluğuna yönelik olarak ulusal ve uluslararası istatistik kuruluşları tarafından yapılan alan araştırmaları mutluluğun ölçülmesine imkân tanımaktadır (Ho ve NG, 2016: 3). Mutluluğun ölçülmesi ile zaman içerisinde mutluluğun toplumdaki seviyesi de ölçülebilmeye başlanmıştır. İktisadi açıdan objektif ölçme yöntemlerinin yaygın olması, mutluluğun objektif olarak ölçülebilirliği konusunda tartışmalara yol açarken, subjektif ölçme yöntemlerinde ise mutluluğun belirlenebilmesinin mümkün olup olmadığı konusunda görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Bugün ise kişilerin mutluluk seviyelerini doğru bir şekilde yansıttıkları düşünülmektedir. (Veenhoven ve Dumludağ, 2015: 50-51). Ancak, yine de mutluluğun ölçülmesi oldukça zordur. Bu zorluk mutluluğun belirleyicilerinin kişilere göre değişiklik gösterebilmesinden kaynaklanmaktadır.

TÜİK, 2003 yılından itibaren düzenli bir şekilde Türkiye'de yaşam memnuniyeti araştırması yaparak, bireylerin genel mutluluk algısını, toplumsal değer yargılarını, temel yaşam alanlarındaki genel memnuniyetini ve kamu hizmetlerinden memnuniyetini ölçmekte ve memnuniyet düzeylerinin zaman içindeki değişimini takip etmektedir (TUIK, 2016). 2012 yılından itibaren de Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Ağı tarafından Dünya Mutluluk Raporu yayınlanmaya başlanmıştır. Bu raporla birlikte mutluluk konusu, sosyal açıdan gelişmenin önemli bir göstergesi olarak kamu politikalarının da öncelikli bir amacı haline gelmiştir. Yine 2016 yılında OECD, bireylerin iyi oma

durumlarına yönelik kamu politikalarının önemini vurgulamıştır. (Helliwel vd., 2017: 3).

3. Literatür Taraması

Günümüzde ekonomik politikalar açısından mutluluğun önemli bir yere sahip olması sebebiyle, bu konuya ilişkin yapılan çalışmalar artış göstermektedir. Uluslararası literatürde bu konuya olan ilginin artmasının, yaşam standartlarında görülen iyileşmeler ve mutluluğun zaman içerisinde artması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. (Venhooven ve Dumlubağ, 2015: 50). Söz konusu artışa bağlı olarak mutluluğu etkileyen faktörlerin neler olduğunun tespit edilmesi ve uygulanacak politikaların belirlenmesi açısından bugüne kadar yapılmış ve bundan sonra yapılacak olan çalışmalar önem kazanmaktadır.

Kişi başı gelir düzeyi yüksek ülkelerde ortalama mutluluk, kişi başı gelir düzeyi düşük olan ülkelere kıyasla daha yüksek çıkmaktadır. Aynı şekilde, ülke içinde de yüksek gelirli olanların mutluluk ortalaması, düşük gelirli olanlara kıyasla daha yüksek çıkmaktadır (Venhooven ve Dumlubağ, 2015: 51). Bireylerin gelirleri arttıkça, ihtiyaç duydukları ve istedikleri şeyleri elde (maddesel mal ve hizmetler) edebilme olasılıkları artmaktadır. Buna bağlı olarak paranın mutluluğu kısmen satın alabildiğini söylemek mümkün olacaktır (Frey ve Stutzer, 2001: 9). Gayri Safi Yurtiçi Hasılabın (GSYİH) tek başına refahı ve mutluluğu belirlediğini söylemek ise her zaman doğru olmamaktadır. GSYİH, ekonomik büyüklüğü belirlemektedir. Ancak bir ülkede refahı artırabilmek için, güçlü bir sivil toplum, demokratik ve iyi bir şekilde yönetilme gereklilikleri de vardır (Booth, 2012: 56-57). Ekonomik büyüme sadece milli gelirdeki niceliksel artış ifade etmektedir. Kalkınma ise, üretim ve teknolojik gelişmelerle birlikte hem ekonomik hem de sosyal gelişmeleri kapsayan daha geniş bir kavramdır (Arslan, 2013: 47).

Çalışma kapsamında, gelir seviyesi ile beraber, gelir dağılımında adaletin, zenginlik ve paranın ve diğer etkenlerin mutluluk üzerine etkileri konusunda yapılmış olan bazı çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Örneğin, Ram (2009) 145 ülkede, bireylerin gelir düzeyi ve kamu harcamalarının mutluluk ile ilişkisini, çok sayıda ülke örneği ile çeşitli mutluluk göstergelerine dayanarak analiz etmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre; gelir düzeyi mutluluğu önemli bir şekilde etkilemektedir.

Booth (2012) yaşam memnuniyeti ve gelir arasında açık ve güçlü bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Memnuniyet gelir seviyesi arttıkça artmaktadır. Ancak gelir seviyesi belirli bir noktaya ulaştıktan sonra yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi azalmaktadır.

Tian ve Yang (2006), ülkeler zenginleştikçe mutluluk seviyesinin artmamasını, Easterlin Paradoksu üzerinden açıklamaya çalışmışlardır. Bu yaklaşım mutluluğu, sosyal mutluluk maksimizasyonu ve kişisel çıkarlar açısından değerlendirmektedir. Mutluluğun belirlenmesinde maddesel faktörlerin yanında referans grup teorisi ve dışlanmış değişkenleri de içeren, maddesel olmayan faktörler de göz önünde bulundurulmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre; kritik bir gelir seviyesine ulaştıktan sonra mutluluk artmamakta hatta azalmaya başlamaktadır.

Timofeyev ve Timofeyeva (2012) çalışmalarında sosyal politikaların, sosyal gelişmeyi ve mutluluğu etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Bu amaçla, seçilmiş ülkelerde İnsani Gelişmişlik Endeksi, devletin sosyal harcamaları, Dünya Mutluluk Endeksi, kişi başına düşen gelir ve kamusal verimlilik verileri arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, verimli sosyal politikaların ve zenginliğin tek başına mutluluğu etkilemediği görülmüştür.

Sanfey ve Teksöz (2007), kişisel olarak belirtilen yaşam memnuniyetini etkileyen faktörleri belirlemeye çalışmışlardır. Makroekonomik değişken olarak; Kişi başına düşen gelir, enflasyon, işsizlik ve Gini katsayısı analize dâhil edilmiştir. Çalışma, 1999-2002 yılları arasında geçiş ekonomileri ve diğer bazı ülkeler için gerçekleştirilmiştir. Geçiş ekonomilerinde memnuniyet üzerinde en fazla etkili olan faktörler; enflasyon, kişi başına düşen gelir ve gelir dağılımındaki adaleti belirlemeye yönelik olarak kullanılan Gini katsayısıdır. Enflasyon şaşırtıcı bir şekilde, yaşam memnuniyetini olumlu etkilerken, gelir dağılımındaki adaletsizlik olumsuz etkilemekte, yine kişi başına düşen gelir ise olumlu etkilemektedir. İşsizliğin herhangi bir etkisi bulunamamıştır.

Di Tella vd. (2003) çalışmalarında Avrupa Ülkelerinde makroekonomik değişkenlerin, 1975-1992 yılları arasında mutluluk üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, gelir düzeyi artışı mutluluk üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir ancak bu etki belli bir noktadan sonra azalmaktadır. Bununla birlikte, işsizlik oranları, enflasyon, refah devletinin cömertliği de mutluluk üzerinde etkilidir.

Perovic ve Golem (2010) da geçiş ekonomilerinde, makroekonomik değişkenlerin (özellikle kamu büyüklüğünün), mutluluk üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Neoklasik düşünceyle paralel bir şekilde kamu harcamalarının mutluluk üzerine etkisinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Easterlin (1995)'e göre yüksek gelire sahip olan insanlar daha mutludur. Ancak herkesin gelirinin artırılması mutluluğa etki etmeyecektir. Kişilerin kendi gelirlerinin diğerlerinden yüksek olması daha önemlidir.

Alesina vd. (2004) çalışmalarında Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde mutluluğu değerlendirmeye yönelik olarak 123.668 kişiye bir anket uygulamışlardır. Verilen cevaplara göre; eşitsizliğin yüksek olduğu durumda bireylerin mutlu olma eğilimleri azalmaktadır.

Ferrer-i Carbonell (2004) bireylerin bir referans grubu içerisinde, karşılaştırmalı olarak gelir düzeylerinin mutluluk ve iyi olma seviyeleri üzerindeki etkisini yine bireylerin konuya ilişkin sorulan sorulara verdikleri cevaplar neticesinde belirlemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre bireyler, gelir düzeyleri grup içerisinde yüksek ise kendilerini daha mutlu hissetmektedirler.

4. Gelir Eşitsizliğinin Refaha ve Mutluluğa Olan Etkisi

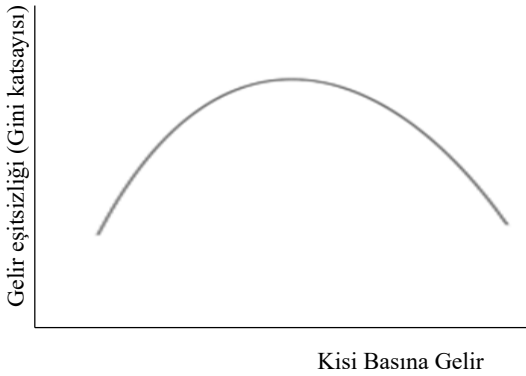
Refah iktisatçıları uzun süredir gelir dağılımındaki adaletin toplumların refah ve mutluluk seviyesi üzerinde olumlu etkileri olacağını belirtmektedirler. Son yıllarda ise dünya daha çok ekonomik büyümeye odaklanmış ancak gelir

dağılımı konusu biraz ihmal edilmiştir. Ulusal açıdan gelir eşitsizlikleri görüldüğü gibi ülkeler arasında da dengesizlikler görülmektedir.

Bireylerin yaşamlarında mutlu olabilmeleri çok önemlidir. Bireyler, her durumda kendisine daha iyi bir yaşam standardı sağlayacak bir ülkede yaşamayı tercih edecektir. Bir ülkedeki refah seviyesi ve mutluluk doğrudan ülkenin ekonomik gelişmesine etki etmektedir.

Birçok ülke son yıllarda gelir dağılımındaki adaleti, sosyal dışlamayı, doğal kaynaklara verilen zararları gözetmeksizin hızlı bir ekonomik büyüme yaklaşımı içerisine girmiştir. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri ise, ülkelere daha dengeli bir gelir dağılımı ile şimdiki ve gelecek kuşağın refahını yükseltmeyi öngörmektedir (Helliwel vd., 2016: 3-5). Nitekim kişilerin gelir ve servetten aldıkları paylar konusunda yaşanan eşitsizlikler kişilerin refahını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Hicks'in de belirttiği gibi gelir dağılımında adalet sağlanması yoksulluğun azaltılması için de önemlidir (Hicks, 1979: 985).

Şekil 1: Kuznet Eğrisi

Günümüzde dünyanın en önemli sorunlarından olan gelir eşitsizliğine yönelik en eski görüşlerden olan ve 20. Yüzyılın ortalarında Simon Kuznet tarafından ileri sürülen görüş Kuznet Eğrisi olarak adlandırılmıştır. Şekil 1'de de görüldüğü gibi, ekonomik kalkınmanın ilk dönemlerinde kırsal kesimin payı kentsel kesimin payından daha fazladır. Buna bağlı olarak gelir düzeyi düşük olan ekonomide, gelir eşitsizliği de daha düşüktür. Daha sonra sanayileşmeye bağlı olarak, kentsel alanlarda yapılan yatırımlar bu bölgelerde gelir artışına sebep olur. Gelişmiş ülkelerin vatandaşları, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim gibi hizmetlerden daha rahat bir şekilde yararlanmaktadır Bu durum da kentsel alanda kırsal kesimin aleyhine bir gelir eşitsizliğine sebep olur ve Kuznets eğrisinin ilk aşamasını oluşturur. Zamanla kentsel yatırımların daha da artması ekonomik büyümeye katkı sağlayarak ekonomik büyümeden sağlanan faydalar da yayılarak gelir dağılımında adalete yaklaşmış olur ve gelir eşitsizliği azalmaya başlar. Bu durum 20. Yüzyılın başlarında gelişmiş OECD ülkeleri için geçerli olmuş ancak daha sonra eşitsizlik giderek artmaya başlamıştır (Özdemir, vd., 2011: 445-446; Helliwel vd., 2016: 30).

Gelir eşitsizliğinin, bir noktaya kadar ekonomik anlamda kazanımlar sağlamaya yardımcı olduğu söylenebilir. Eşitsizlik, kişileri daha fazla çalışmaya teşvik edebilir, inovasyon veya beşeri sermayeye yapılacak yatırımları artırabilir. Ancak eşitsizlik aşırı derecede artar ise, bu

durumun ekonomik maliyeti bulunmaktadır. İnsan kaynaklarının aşırı birikimi, yüksek işsizliğe ve düşük ücrete neden olabilir. Eşitsizliğin ekonomik maliyeti yanında siyasi maliyeti de mevcuttur. Popülist korumacı duygulara neden olarak toplumda karmaşaya yol açabilir (Chapple vd., 2009: 4).

Eşitsizliğin refahı ve iyi olma (wellbeing) durumu ile ifade edilebilecek olan mutluluğu önemli ölçüde etkilediğini savunan birçok teorik ve ampirik çalışma bulunmaktadır. Bir toplumda bireyler; eşit fırsatlara sahip oldukları sürece daha mutlu olmaktadır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik, mutluluk için gerekli olan diğer önemli etkenleri (sosyal güven, iyi bir yönetim, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişebilme hakkı vb.) de olumsuz bir şekilde etkileyerek gelecek nesillerin eşit fırsatlara sahip olmasını engellemektedir (Helliwel vd., 2016: 30). Kişilere; herkesin gelir düzeyi aynı kalırken sizin geliriniz artarsa kendinizi nasıl hissedersiniz diye sorulduğunda, insanların birçoğu daha iyi hissedeceği cevabını verecektir. Diğer kişilerin gelirleri artarken sizinki aynı kalırsa diye sorulduğunda ise genellikle cevap tam tersi olacaktır. Buradan kişilerin kendilerini, diğer insanların koşullarına göre değerlendirdiğini söylemek mümkün olmaktadır. Literatürde de belirtildiği gibi, Tian ve Young 2006'nın yaptıkları çalışma da bu görüşü desteklemektedir. Ortalama gelir düzeyi artarken kişinin geliri aynı kalırsa, kişi kendini daha yoksul hissetmektedir.

Karl Marx da bu durumu şöyle açıklamaktadır "Bir ev büyük veya küçük olabilir, çevresindeki evlerin hepsi küçük olduğunda sorun görülmemektedir. Çünkü insanların yaşamları için gerekli sosyal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Ta ki, yakınında bir malikâne yapılanaya kadar. Malikânenin çevresindeki küçük evlerde yaşayanlar kendilerini bu durumda kötü hissedebilirler". Mutluluk bireylerin kendi gelirleri ile doğru orantılı, diğer kişilerin gelirleri ile ise ters orantılıdır. Buna bağlı olarak herkesin gelirinin artması, mutluluğu artırmamaktadır (Lipset, 1960'den aktaran: Easterlin, 1995: 35-36).

Gelir eşitsizliği ve aşırı yoksulluk kişilerin mutluluk seviyesini azalttığı gibi suç oranları ve şiddeti de artırarak negatif sosyal dışlıklar yaratmaktadır (Senik, 2009: 12).

Kişi başı gelir düzeyi yüksek ülkelerde ortalama mutluluk, kişi başı gelir düzeyi düşük olan ülkelere kıyasla daha yüksek çıkmaktadır. Aynı şekilde, ülke içinde de yüksek gelirli olanların mutluluk ortalaması, düşük gelirli olanlara kıyasla daha yüksek çıkmaktadır (Venhooven ve Dumlubağ, 2015: 51). Gelir düzeyinin yüksek olması, kişilerin toplumda statü elde etmelerine de yardımcı olmaktadır. (Frey ve Stutzer, 2001: 9).

Gayri Safi Yurtiçi Hasılabın (GSYİH) tek başına refahı ve mutluluğu belirlediğini söylemek ise her zaman doğru olmamaktadır. GSYİH, ekonomik büyüklüğü belirlemektedir. Ancak bir ülkede refahı artırabilen için, güçlü bir sivil toplum, demokratik ve iyi bir şekilde yönetilme gereklilikleri de vardır (Booth, 2012: 56-57). Bununla birlikte tarihsel sürece bakıldığında, toplumlar gittikçe zenginleşmekte ancak kaynakların etkin bir şekilde dağılmadığı, bireylerin ekonomik ve sosyal faaliyetlere erişimlerinin sağlanmadığı buna bağlı olarak gelir eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. Hatta bazen, zengin ülkelerde yaşayan insanların hayatlarından memnun

olmadıkları, yüksek intihar oranları vb. de görülmektedir (Aysan ve Dumludağ, 2014: 337).

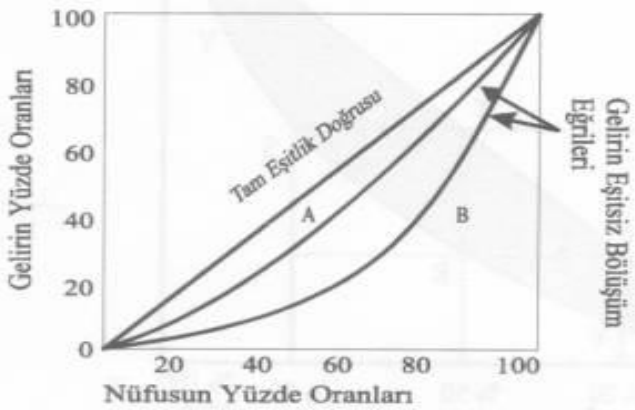
Tablo 1. OECD Ülkelerinde Gini Katsayısı ve Mutluluk Endeksi

Ülkeler	Gini (2014)	Mutluluk Endeksi (2013-2015)	Ülkeler	Gini (2014)	Mutluluk Endeksi (2013-2015)
Danimarka	0.254	7.526	Birleşik Krallık	0.358	6.725
İzlanda	0.244	7.501	Şili	0.465	6.705
İsviçre	0.295	7.509	Çek. Cum.	0.262	6.596
Norveç	0.252	7.498	Fransa	0.294	6.478
Finlandiya	0.257	7.413	İspanya	0.346	6.361
Kanada	0.322	7.404	Slovak Cum.	0.269	6.078
Hollanda	0.283	7.339	İtalya	0.325	5.977
Yeni Zelanda	0.333	7.334	Japonya	0.33	5.921
Avustralya	0.337	7.313	Polonya	0.3	5.835
İsveç	0.281	7.291	Kore	0.302	5.835
İsrail	0.365	7.267	Slovenya	0.255	5.768
Avusturya	0.28	7.119	Letonya	0.352	5.560
ABD	0.394	7.104	Estonya	0.361	5.517
Almanya	0.292	6.994	Türkiye	0.393	5.389
Belçika	0.268	6.929	Macaristan	0.288	5.145
İrlanda	0.309	6.907	Portekiz	0.342	5.123
Lüksemburg	0.281	6.871	Yunanistan	0.343	5.033
Meksika	0.459	6.778			

Kaynak: (OECD, 2016; Helliwel vd., 2015).

Tablo 1'de OECD ülkelerinde gelir dağılımındaki adaleti belirlemede kullanılan ve bir Lorenz eğrisi ölçütü olan Gini katsayısı ve mutluluk endeksi verilmiştir. Gini katsayısının 0 olması herkesin aynı geliri elde ettiği, 1 olması da bir kişinin bütün geliri elde etmesi anlamına gelmektedir. Bu katsayı gelir dağılımındaki eşitsizliği belirlemede kullanılan en yaygın ölçüttür (Aktan, 2002: 16).

Şekil 2. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı

$$\text{Gini Katsayısı} = A / (A+B)$$

Şekil 2'deki A alanı eşitsizlik alanıdır. A alanının toplam alana olan oranı gelir eşitsizliğini gösteren oranı vermektedir. A alanı ne kadar geniş ise yani Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusundan ne kadar uzak ise eşitsizlik de o derecede büyüktür denilebilir. Buna göre de Gini katsayısının küçülmesi gelirden eşitsizliğin azaldığını göstermektedir (Uras, 2011). Mutluluk endeksi de ilk olarak 2012 yılında yayınlanmaya başlayan, Birleşmiş Milletler tarafından desteklenip hazırlanan Dünya Mutluluk

Raporundan elde edilmiştir. Bu raporda ölçülen mutluluk seviyesi her ülkedeki örneklem olarak alınan kişilere anket yoluyla, yaşam kaliteleri konusunda sorulan sorulara 0 ile 10 arasında puan vermeleri suretiyle elde edilmiştir. Mutluluk seviyesini belirlemeye yönelik sorularda altı faktör göz önünde bulundurulmaktadır. Bunlar; kişi başına düşen gelir, sağlıklı yaşam beklentisi, sosyal destek, güven (bu ülkedeki yolsuzluk seviyesi ile ilişkilidir), yaşama dair karar alırken özgür olma, cömertliktir -kişilerin herhangi bir hayır kuruluşuna bağış yapıp yapmamaları- (Helliwel vd., 2017: 17).

Tablodan 1'e göre en mutlu ülke Danimarka'dır. Bunu sırasıyla; İzlanda, İsviçre, Norveç, Finlandiya izlemektedir. Bu ülkelerin Gini katsayıları da düşüktür. 0.244 ile 0.295 arasında değişmektedir. En mutsuz beş ülke de sırasıyla Yunanistan, Portekiz, Macaristan, Türkiye ve Estonya'dır. Bu ülkeler içerisinde Gini katsayısı 0.393 ile en yüksek olan ülke Türkiye'dir. Tablodan görülebildiği kadarıyla gelir dağılımı adaletin olduğu ülkelerde mutluluk seviyesinin yüksek olma eğilimi olduğu söylenebilir.

5. Sonuç

Son yıllarda ülkeler hızlı bir büyüme sürecine girmiş, buna bağlı olarak da dünyada bir zenginleşme eğilimi söz konusu olmuştur. Ancak kaynakların etkin bir şekilde dağılmadığı ve gelir eşitsizliğinin arttığı bir ortamda refah ve mutluluk düzeyinin artması ve ekonomik gelişmenin sağlanması pek de mümkün olmamaktadır.

Bu çalışma bireylerin gelir düzeyinin ve daha çok da bireyler arası gelir farklılıklarının mutluluk üzerine etkisi üzerine yoğunlaşmaktadır. Kişilerin içsel ruhsal durumunu gösteren, refahın da içerdiği mutluluğu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlar fiziksel ve ruhsal sağlık, gelir düzeyi, güven, kurumsal kalite, sosyal statü vb. olarak sayılabilir. Mutluluğa erişimde gelir düzeyi önemlidir. Her ne kadar ekonomik gücün tek başına mutluluk getirmesi beklenmese de yaşam standartlarını yükseltmede önemli bir araç olarak görülmektedir. Devlete de toplum mutluluğunu artırmada bu noktada görev düşmektedir.

Bununla birlikte yapılan çalışmalar, genellikle gelir düzeyinin belirli bir noktaya ulaştıktan sonra mutluluk üzerinde etkili olmadığını göstermektedir. Bireyler kendi gelirlerini başkalarının gelirleriyle karşılaştırmakta ve gelirlerini görece düşük bulduklarında mutsuzlaşmaktadırlar.

OECD ülkelerinde gelir dağılımında adaletin göstergesi olan Gini katsayısı ve Dünya Mutluluk raporundan elde edilen mutluluk endeksi incelendiğinde, mutlu olan ülkelerde genellikle gelir dağılımında adaletin de daha iyi durumda olduğu görülmektedir. OECD ülkeleri içerisinde en mutlu ülke Danimarka'dır. Bunu sırasıyla; İzlanda, İsviçre, Norveç, Finlandiya izlemektedir. Bu ülkelerin Gini katsayıları da düşüktür. 0.244 ile 0.295 arasında değişmektedir. En mutsuz beş ülke de sırasıyla Yunanistan, Portekiz, Macaristan, Türkiye ve Estonya'dır. Bu ülkeler içerisinde Gini katsayısı 0.393 ile en yüksek olan ülke Türkiye'dir.

Bu doğrultuda, belli bir seviyeye kadar insanları daha çok çalışmaya teşvik edebilecek olan gelir eşitsizliğinin ülkelerin refahını olumsuz etkilediği söylenebilir. Bireylerin mutlu

olmasında gelir düzeyi kadar gelir dağılımında adaletin olması da oldukça önemlidir. Gelir eşitsizliği ve aşırı yoksulluk kişilerin mutluluk seviyesini azalttığı gibi suç oranları ve şiddeti de artırarak negatif sosyal dışsallıklar yaratmaktadır.

Kaynakça

- Aktan, C.C., & Vural, İ.Y. (2002). Gelir dağılımında adalet (siz) lik ve gelir eşit (siz) liği: terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. İçinde: *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Coşkun Can Aktan (ed.), (s.1-21). Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Alesina, A., Di Tella, R., & MacCulloch, R. (2004). Inequality and happiness: are Europeans and Americans different?. *Journal of Public Economics*, 88(9), 2009-2042.
- Arslan, G.E. (2013). Ekonomik Büyüme, Kalkınma ve Gelir Dağılımı. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 45-52.
- Aysan, A.F., & Dumludağ, D. (2014). *Kalkınmada Yeni Yaklaşımlar*. Ankara: Imge Yayınevi.
- Bjørnskov, C., Dreher, A., & Fischer, J. A. (2007). The bigger the better? Evidence of the effect of government size on life satisfaction around the world. *Public Choice*, 130(3), 267-292.
- Booth, P. (Ed.). (2012). *And the pursuit of happiness: Wellbeing and the role of Government*. London, UK: The Institute of Economic Affairs.
- Böhnke, P., & Kohler, U. (2008). Well-being and inequality, Research Unit: Inequality and Social Integration. *Social Science Research Center Berlin (WZB) Discussion Papers, No. SP I, 201*.
- Chapple, S., Forster, M., & Martin, J. P. (2009). Inequality and well-being in OECD countries: what do we know. In *The 3rd OECD World Forum on Statistics, Knowledge and Policy, Busan, Korea* (pp. 27-30).
- Di Tella, R., MacCulloch, R.J., & Oswald, A.J. (2003). The Macroeconomics of Happiness. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809-827.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being, *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Easterlin, R. A. (1995). Will raising the incomes of all increase the happiness of all?. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 27(1), 35-47.
- Ferrer-i-Carbonell, A. (2005). Income and well-being: an empirical analysis of the comparison income effect. *Journal of Public Economics*, 89(5), 997-1019.
- Frey, B.S., & Stutzer, A. (2001). What Can Economists Learn From Happiness Research?. *Working Paper*, No. 80.
- Greve, B. (2008). What is Welfare?. *Central European Journal of Public Policy*, 2(1), 50-73.
- Helliwell, J., Layard R., & Sachs J. (2016). *World Happiness Report*. (Erişim: 16.05.2017), <http://worldhappiness.report/ed/2016/>
- Helliwell, J., Layard, R., & Sachs J. (2017). *World Happiness Report*. (Erişim: 16.05.2017), <http://worldhappiness.report/ed/2017/>
- Hicks, N. L. (1979). Growth vs basic needs: Is there a trade-off?. *World Development*, 7(11-12), 985-994.
- Ho, L.S., & NG, Y.K. (2016). Happiness and government: the role of public spending and public governance. *CPPS Working paper*, No.5.
- Lipset, S.M. (1960). *Political Man: The Social Bases of Politics*. Garden City. New York: Doubleday
- Özdemir, D., Emsen, Ö. S., Gencer, A. H., & Kılıç, C. H. (2011). Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkileri: Geçiş Ekonomileri Deneyimi. In: *International Conference on Eurasian Economies* (pp. 440-447).
- Perovic, L. M., & Golem, S. (2010). Investigating macroeconomic determinants of happiness in transition countries: How important is government expenditure?. *Eastern European Economics*, 48(4), 59-75.
- Ram, R. (2009). Government spending and happiness of the population: additional evidence from large cross-country samples. *Public Choice*, 138, 483-490.
- Sanfey, P. & Teksoz, U. (2007). Does transition make you happy?. *Economics of Transition*, 15(4), 707-731.
- Senik, C. (2009). Income distribution and subjective happiness: A survey. *OECD Social, Employment, and Migration Working Papers*, (96).
- Tian, G., & Yang, L. (2006). A formal economic theory for happiness studies: A solution to the happiness-income puzzle. *Working Paper*.
- Timofeyev, Y., & Timofeyeva, G. (2012). Does Effective Social Policy Guarantee Happiness?. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 6(3), 330-337.
- TUIK (2016). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2016*. (Erişim: 16.05.2017), <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24641>
- Uras, G. (2011). *Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı*. 21.12.2011 tarihli Milliyet Gazetesi. (Erişim: 25.10.2017), <http://www.milliyet.com.tr/lorenz-egrisi-ve-gini-atsayisi/ekonomi/ekonomiyazardetay/21.12.2011/1478365/default.htm>
- Veenhoven, R., & Dumludağ, D. (2015). İktisat ve Mutluluk. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 58, 46-51.